

Zăngănitul armelor și cântecul muzelor

Prof. univ. dr. Paul Magheru

Foto . N. Mesesan .

La niversarea a 174 de ani de la apariția pe bolta cerească a Luceafărului poeziei românești Mihai Eminescu, în zăngănitul armelor de la granița României cu Ucraina și alte părți din lume, Asociația Națională a Cavalerilor de Clio, cu sediul în Oradea, a dat glas zeiței istoriei Clio și a organizat, luni 15 ianuarie a.c. în sala „general Traian Moșoiu” a Primăriei, prima ediție a Galei Eminescu, cu lansarea volumului *Eminescu, File rupte din Cetatea Cavalerilor (2020-2023)*, un fel de florilegiu sau de antologie de articole culese din cele 40 de numere ale revistei *Cetatea Cavalerilor*, apărute până acum, coordonate de colonel (r) Constantin Moșincat. Invitat să prefățez volumul aniversar, în condițiile de bălăcăreală politică de astăzi, am considerat că cel mai potrivit lucru ar fi să fac câteva aprecieri în legătură cu activitatea politică a lui Eminescu, dar și să evoc, în premieră, câteva dintre experiențele personale dobândite pe urmele pașilor lui Eminescu, pe care m-am străduit să-l cunosc tegumentar, cu toate simțurile, desigur în primul rând cu cel de al șaselea simț, estetic, prin lectura repetată a scrierilor sale.

După cum se știe, Eminescu și-a început activitatea politică, însoțită de cea intens publicistică, de la vârsta de 27 de ani din scurta sa viață, măsurată cu zgârcenie de zânele sorții. Poetul era mânat de un sănătos instinct public, civic, în condițiile de efervescență patriotică generată de Războiul de Independență a țării. Timp de șase ani, între 1877-1883, a lucrat ca jurnalist politic la cotidianul *Timpul*, organ oficial al Partidului Conservator, la care între 1880-1881 a fost redactor-șef. Într-o polemică acerbă cu partidul liberalilor, cu fruntașii acestora, I. C. Brătianu, C. A. Rosetti, primar al Bucureștilor în 1877, cu N. Xenopol, cu organul de presă al acestora, cotidianul *Românul*, Eminescu nu ezita să-i acuze pe liberali, care se perindau des la conducerea țării, de lipsa spiritului public, de lipsa de competență și caracter, de minciună, înșelăciune și cumul de funcții. La 10 mai 1881, când Carol I a fost proclamat rege și țara regat, Eminescu publică în *Timpul* celebra *Scrisoare a III-a* și un articol despre starea politică și socială a

țării. În loc de „Întregitorul”, Carol I e numit „Îngăduitorul”, fiindcă nu a fost în stare să mențină un echilibru între partide, între guvern și guvernați, astfel încât voința electoratului să nu fie deformată. Domnitorul, era de părere Eminescu, ar mai fi fost obligat să nu aprobe schimbarea miniștrilor fără o motivație serioasă și să nu permită implicarea politică în administrație și justiție. După cum se știe, convingerile politice ale lui Eminescu erau în linii mari în acord cu cele ale conservatorilor, mai ales cu ale grupării junimiste, conduse de P. P. Carp și Titu Maiorescu, de formație germană. Or, chiar acest spirit junimist, înfiripat la Iași și statornicit în București, a avut meritul de a moderniza România, de a o sincroniza cu achizițiile culturii și civilizației occidentale. Fără limba și cultura germană, noi nu l-am fi avut pe Eminescu. Fără Eminescu românii nu ar fi devenit atât de filozofi, atât de profunzi, atât de sensibili. Dar toate acestea trebuiau să se întâmple și Dumnezeu ni l-a dat pe Eminescu.

Aluziile ironice la alte popoare din *Scrisoarea a III-a*, publicată cu ocazia încoronării regelui („Bulgăroi cu ceafa groasă, grecotei cu nas subțire” etc.), alte convingeri și principii politice, „chestiunea orientală”, problema israelită, atitudinea față de Basarabia și Dobrogea, situația românilor din afara granițelor, teoria păturii suprapuse au fost taxate imediat de xenofobie și lipsă de realism. Problema Basarabiei l-a preocupat intens pe gazetarul politic Eminescu, combătând vehement în presa vremii pretențiile Rusiei asupra acestui teritoriu. Se știe că în urma războiului ruso-turc din 1806, Basarabia a fost anexată de Imperiul Țarist, sub pretextul că a fost cucerită de la tătari și turci prin luptă. În studiul *Basarabia*, Eminescu demonstrează pe bază de documente că teritoriul dintre Nistru și Prut a ținut întotdeauna de unitatea statală a Moldovei: „Nu l-am cucerit, n-am alungat pe nimeni de pe el, ci l-am moștenit ca zestre de la strămoșii noștri milenari”, scrie Eminescu. În ce privește nordul Bucovinei, de asemenea, toată lumea este de acord că fără gimnaziul „Arune Pumnul” din Cernăuți, care l-a școlit pe genialul nostru poet național, chiar dacă sub suzeranitate habsburgică, mai îngăduitoare și luminată decât cea rusească, noi nu l-am fi avut pe Eminescu.

Acuzații de naționalism și xenofobie i s-au adus lui Eminescu și imediat după căderea comunismului, în încercarea inevitabil falimentară de a-l demitiza pe marele poet. Dar geniul național al românilor a înțeles, mai bine decât toți detractorii săi, că intrarea în Europa Occidentală și universalitate se face prin poarta națională. Nu poți fi internaționalist dacă nu îți cunoști poporul și propriile valori naționale. Americanii numesc acest fel de naționalism, ca să evite conotațiile negative, patriotism. Pentru Eminescu, legea supremă în politică era conservarea naționalităților și întărirea statului național.

Ceva asemănător cu naționalismul s-a întâmplat și cu deprecierea semantică a cuvintelor *politică* și *politician*. Desigur, răspunzători sunt, în primul rând, oamenii și caracterul lor. Dar vinovată este și o traducere nefericită a sintagmei „zoon politikon” (Omul este animal politic) din tratatul *Politica* de Aristotel. În limba greacă, *zoon* nu înseamnă numai animal, ci și vietate, ființă. Definiția lui Aristotel a fost corectă, fiindcă omul este o ființă politică (în greacă *polis* înseamnă cetate, oraș și, prin extensiune, stat). Ca ființă socială, care nu poate trăi singur, omul este inevitabil o ființă integrată în viața cetății, a polisului, a statului, încât apolitismul este un nonsens. Oamenii confundă politicul cu partinicul, apartenența la un partid. Nepartinic, independent, poți să fii, dar apolitic, nu. Chiar și apolitismul este o formă de a face politică. Obligația noastră ar fi să dăm politicului semnificația originală, pozitivă, pură, de om preocupat de problemele publice, cinstit, generos, iubitor de semeni, și care, într-o funcție politică, pune interesele generale ale publicului mai presus decât interesele personale. Istoria contemporană cunoaște prea puțini eroi politici care să se fi jertfit precum Eteocle sau Creon din tragediile grecești pentru interesul public.

Intrebarea pe care ne-o punem în legătură cu activitatea politică a lui Eminescu este că, dacă poetul ar mai fi azi printre noi, din ce partid politic ar face parte? Răspunsul ar fi categoric din niciunul. Eminescu n-ar putea trăda și nici trece de la un partid la altul. Adevărații oameni politici urăsc traseismul și pe trădători. Dante îi așază pe trădătorii de patrie și de partide în ultimul cerc, al nouălea, cel mai strâmt și mai groaznic din Infern. Eminescu va rămâne în eternitate ceea ce a fost în timpul vieții, un autentic om politic și patriot român sau, cum singur se definește, un romantic: „Eu rămân ce-am fost: romantic”.

În septembrie 1989, fiindcă nu aveam un angajament de colaborare cu securitatea, nu mi s-a dat voie să mă reîntorc la postul de lector de limba și cultura română de la Universitatea din Bratislava. Mi-am făcut un pașaport turistic pentru Viena, de unde puteam trece apoi liber în Cehoslovacia, atunci mai molipsitoare politic decât Austria. La Viena am fost găzduit de părintele Marin Braniște în capela ortodoxă din incinta Centrului Cultural Român, de unde, chiar în cămăruța în care a fost cazat Eminescu

În perioada studiilor vieneze, la 17 decembrie 1989, la Radio Euripa Liberă, am auzit strigătul disperat al unei femei din Timișoara: „Nu trageți, măi, că sunteți români!” Am hotărât pe loc să nu mă mai întorc în țară până când nu va cădea Ceaușescu. Pe clădirea Universității din Bratislava scria cu graffiti: „Nasleduie Rumunsko” (Urmează România). A doua zi după ce soții Ceaușescu au fost executați în Sfânta zi de Crăciun, la 26 decembrie am luat trenul spre casă, dar la Șturovo am fost întorși din drum, fiindcă românii nu aveau voie să intre în țară. Ziua următoare, la 27 decembrie, am urcat din nou în tren și de data aceasta am ajuns acasă, unde am stat până la începutul semestrului al II-lea al anului universitar 1989-1990, după care m-am reîntors definitiv în România. În 1990 am vizitat pentru prima oară Berlinul Occidental, după căderea Zidului Berlinului în noaptea de 9 spre 10 noiembrie, cu gândul că voi putea depista ceva urme din perioada studiilor lui Eminescu la Berlin, dar n-am găsit nimic. Călătorii puteau trece acum liber pe sub poarta Brandenburg de cealaltă parte a Zidului, care timp de 28 de ani din perioada Războiului rece a despărțit Estul Germaniei de Vest. Câtă deosebire între Berlinul răsăritean și cel occidental, ordonat, liniștit, civilizată! Mulți trecători își luau ca amintire resturi din Zidul Berlinului. Regret că n-am avut și eu aceeași inspirație, probabil fiindcă nu mă întorceam direct acasă.

Eram lector de limba și literatura română în Cehoslovacia, când a trecut pe la mine omul de cultură, patriot, eminescolog și istoric literar Victor Crăciun din Republica Moldova, într-un itinerar pe urmele lui Eminescu. Mi-a arătat printre altele aparatul de fotografiat cu burduf, cum era pe atunci, cu care într-un atelier foto de pe Václavské náměstí, artera centrală a Pragăi, a fost fotografiat Eminescu, prima, cea mai reușită și vehiculată fotografie a tânărului scriitor romantic Eminescu. Aparatul se păstrează și azi la Muzeul Tehnicii din Praga, nu departe de Universitatea Carolină. Am aflat de la cercetătorul literar Victor Crăciun că, în 1869, la vârsta de 19 ani, adolescentul Eminescu, însoțit de mama sa Raluca Eminovici, era în drum spre Königsberg (orașul de naștere a lui Kant), unde își avea un frate înmatriculat ca student extraordinar. De aici, pelegrinul moldovean a plecat de unul singur la Viena și Berlin. Itinerarul a trecut prin Blaj, un important centru greco-catolic, un fel de Roma a Transilvaniei, unde Eminescu și-a făcut câțiva ani de studii, poate a trecut și prin Oradea, dar în mod sigur prin Ștei, la prietenul său Miron Pompiliu, pe care-l cunoștea de la Iași și care l-a inspirat în elegia populară *Ce te legeni?* Nu este exclus ca titlul poemului *Memento mori* să fi fost sugerat de inscripția în latină (Viator memento mori) de pe crucea uriașă din grădina Palatului Schönbrunn, ridicată din porunca lui Șerban Cantacuzino, domnul Țării Românești, care îl sprijinea în ascuns pe Leopold I, după cel de al doilea asediu al Vienei de către turci, în 1683.

Mai aproape de noi, în 1999, înainte de a deveni parlamentar, am participat la Congresul Internațional de Slavistică de la Londra. Fără să mă descurc prea bine în limba engleză, am luat de unul singur autobuzul spre Stratford-upon-Avon, locul de naștere și de veci al lui Shakespeare, unde am depus o floare de „nu mă uita” pe mormântul lui Shakespeare și una din partea lui Eminescu, cu gândul la poezia sa postumă *Cărțile*:

„Shakespeare! adesea te gândesc cu jale,
Prieten bland al sufletului meu;
Izvorul plin al cânturilor tale
Îmi sare-n gând și le repet mereu. /... /
Greșind cu tine chiar, iubesc greșala.
S-aduc cu tine mi-este toată fala.”

Fala lui Eminescu a fost Shakespeare, fala noastră, a românilor, este și va rămâne Eminescu.